

FIIA 8/2017

COMMENT

Jussi Lassila
Ulkopoliittinen instituutti

Venäjän korruption vastaiset mielenosoitukset: Kreml on vaikeiden valintojen edessä

Venäjän korruption vastaisten protestien todennäköinen seuraus on, että Kreml jatkaa Venäjän pitkää perinnettä kehittämällä uusia poliittisen ja ideologisen manipuloinnin tapoja. Tähänastiset keinot eivät enää toimi halutulla tavalla. Siksi kysymys pelon lisäämisestä ja sen mahdollisista seurauksista on tullut entistä ajankohtaisemmaksi.

Pietarissa huhtikuun alussa tapahtunutta terrori-iskua seurasi välittömästi paikallinen ja spontaani solidaarisuuden osoitus iskun uhreille. Se sai nopeasti aikaan organisoidun reaktion. Heti iskun jälkeisinä päivinä eri puolilla Venäjää järjestettiin kokoontumisia terrorismia vastaan. Monien tarkkailijoiden mukaan mielenilmaukset olivat silmiinpistävästi teennäisiä ja avoimesti hallintoa tukevia. Kaikki viittasi Kremlin pyrkimykseen manipuloida koko maata koskettanut mutta ei mitenkään poikkeuksellinen terroriteko omaan poliittiseen käyttöön.

Ilmeisin syy hallinnon masinointiin mielenilmauksiin oli se, että hallinto halusi reagoida oppositiojohtaja Aleksei Navalnyin maaliskuussa organisoimiin korruption ja hallituksen vastaisiin protesteihin. Ne olivat suurimmat sitten kevään 2012. On vielä liian aikaista arvioida, onko Venäjällä käsillä samanlainen hallituksen vastainen protestiaalto kuin vuosina 2011–2012. Maaliskuun protestit kuitenkin osoittivat, että Kremlin tähänastiset keinot autoritaarisen asemansa säilyttämiseksi ovat oleellisesti heikentyneet.

Politiikan tutkija Adam Przeworskin klassisen määritelmän mukaan autoritaarinen hallinto

perustuu valheiden, pelon ja taloudellisen vaurauden tasapainoon. Kun vaurautta on riittävästi, valheita ja pelkoa tarvitaan vähemmän. Kun vauraus hupenee, valheita tarvitaan lisää, ja kun valheet eivät enää pure, jäljelle jää vain pelon käyttö.

On epäselvää, kuinka kauan Venäjän talous kestää nykyistä politiikkaa ja mikä on lännen sanktioiden tosiasiallinen vaikutus. Kiistatonta on kuitenkin, että Kreml ei lähitulevaisuudessa kykene sauttamaan autoritaarista tasapainoa taloudellisella vauraudella. Noin 15 prosenttia väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella, ja vain kymmenen Venäjän 85 virallisesta alueesta on budjetiltaan vakaita.

Przeworskin mukaan tällaisessa tilanteessa tarvitaan lisää valheita. Venäjän hallinto on kyennyt peittelemään ja manipuloimaan taloudellista alamäkeä ilmeisen tehokkaasti ennen kaikkea valtioneuvoston välityksellä.

Viimeistään nyt saatiin kuitenkin näkyvä osoitus siitä, että Kremlin keskeinen propagandakoneisto putoaa sukupolvien väliseen kuiluun. Moni kyllä katsoo televisiota, mutta sen vaikutus on laajinta varttuneessa ikäpolvessa, josta ei masinoida hallinnon lojaleita tulevaisuuden tukijoita.

Hallinto tarvitsee siis aiempaa tehokkaampia valheita tai enemmän pelkoa. Maaliskuun protestit saattavat kuitenkin olla Kremlille vaikea pala molempien kannalta. Vaikka hallinto on yrittänyt väittää, että oppositio manipuloi nuorisoa yhteiskunnallisen vakauksen kustannuksella, korruption vastustamisen moraalista voimaa on vaikeaa vastustaa. Nyt Kreml yritti samaa terrorismin vastustamisen varjolla; kaikkihan vastustavat terrorismia siinä missä korruptiotaakin. Lopputulos ei kuitenkaan ollut vakuuttava. Terrorismin vastaiset mielenosoitukset olivat enemmän väkinäisiä viihdetapahtumia, jotka sopivat huonosti terrorin uhrien muistamiseen.

Myös pelon mittava lisääminen on haasteellista. Vuosien 2011–2012 protestien jälkeen hallinto on kieltänyt luvattomat mielenosoitukset rangaistuksen uhalla ja rajoittanut internetin käytön vapautta. Nämä pelotteet ja rajoitukset eivät kuitenkaan estäneet kymmeniä tuhansia nuoria lähtemästä kaduille sosiaalisen median kannustamina eivätkä miljoonia kansalaisia näkemästä opposition korruptiopaljastuksia internetissä. Oletettavaa on, että otteita internetiä kohtaan kiristetään. Uusilla rajoituksilla tuskin

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

silti saadaan poistettua protestien potentiaalia, saati manipuloitua internet-sukupolvea lojaaliksi regimille. Huomattavaa on niin ikään se, että myöskään varttuneen väen protestiliikkeiden tukahduttaminen erilaisin manipulatiivisin keinoin ei ole tuottanut tulosta. Tunnetuin esimerkki ovat rekkakuskit, jotka ovat jo kohta kaksi vuotta protestoineet eri puolilla Venäjää tieveroja vastaan.

Nykyistä tehokkaampi pelon käyttö edellyttäisi kovempaa ja laajamittaisempaa repressiota. Hallinto tuskin näkee tätä vaihtoehtoa kovin houkuttelevana. Viktor Janukovytsin hallinnon romahdusta Ukrainassa 2014 on käytetty esimerkkinä siitä, että jos ”pehmeät” autoritaariset hallinnot turvautuvat massiiviseen väkivallalla pelotteluun, edessä on regimin nopea romahdus.

Yksi vaihtoehto voi olla se, että hallinto yllyttää kansalaisia omien kantojensa taakse manipuloidun turvallisuusuhan varjolla. Taloustilanne asettaa kuitenkin tietyt reunaehdot tällaisen operaation käynnistämiseksi.

Kansalaisten nationalistinen yllyttäminen vuosina 2014–2015 oli Kremlille muistutus siitä, että hallinnon liepeille voi nousta tahoja, jotka ovat valmiita menemään alkuperäisiä tavoitteita pidemmälle. Itä-Ukrainan esimerkki osoittaa, että tällaiset

hallinnon valtuuttamat toimijat voivat itsenäistyessään rakentaa aitoa kansansuosiota. Se olisi vielä vaarallisempaa.

Kremlin politiikka perustuu toiveajattelulle siitä, että hallinnon intressejä palvelevat kansalliset ja kansainväliset voimat vahvistuvat. Kun näin ei ole käynyt, ulospääsy tilanteesta on vaikeutunut. Länsi on historiallisesti edustanut Venäjälle tiettyä tavoitetilaa. Samaan aikaan se on kuitenkin pelottanut Venäjää, koska se on painostanut hallitsijoita vääjäämättömiin ja vaikeisiin uudistuksiin. Vaatiessaan ratkaisua kaikkialla rehottavaan korrupioon huomattava joukko Venäjän nuorisoa osoitti, että se on kiinnostuneempi vapaasta internetistä kuin hallituksen vaikuttamispyrkimyksistä.

Presidentti Vladimir Putinin valta on jatkanut ja mitä todennäköisimmin jatkaa Venäjän pitkää perinnettä kehittämällä poliittisen ja ideologisen manipuloinnin tapoja. Tämä nähdään turvallisempana vaihtoehtona kuin siirtyminen määrätietoiseen ja laajaan pelon käyttöön tietyn ideologisen opin nojalla.

Tähänastiset keinot eivät enää toimi halutulla tavalla, ja siksi hallinto on tienhaarassa. Kysymys pelon lisäämisestä ja sen mahdollisista seurauksista on tullut entistä ajankohtaisemmaksi.